

בס"ד, כ"ו אלול התשפ"ה

זבחים ה' – קרבן כשר ואינו מרצה: קושיית ריש לקיש, דין אשם וזכויות היורשים בקורבן

שאלות:

1. יצחק הפריש כבשה לחטאת כי הוא חילל שבת, אך נפטר לפני שהספיק להקריבה. מה עושים עם הכבשה?

קושייתו של ריש לקיש: 'אם כשרים למה אין מרצין'

הגמרא פותחת בקושיה שהקשה **ריש לקיש**, כשהוא שכב על בטנו בבית המדרש, על דין המשנה (שקורבן 'שלא לשמו' כשר אך לא עולה לחובה): "אם קְשִׁירִים הֵם – יִרְצוּ, וְאִם אֵין מְרַצִין – לְמָה בָּאִין?". כלומר, מה ההיגיון בקורבן שהוא "באמצע" – לא פסול לגמרי, אבל גם לא ממלא את חובתו?

- **תשובתו הראשונה של רבי אלעזר (מקורבנות לאחר מיתה): רבי אלעזר משיב שיש מושג כזה בקורבנות – קורבן שהוא כשר אך אינו מרצה. הדוגמה היא מקורבן של אדם שמת. למשל, יולדת שהפרישה עולה ומתה – יורשיה מביאים את העולה, אך היא אינה מכפרת על איש, כי הבעלים מתים.**
- **הקושיה של ריש לקיש על התשובה: ריש לקיש מסכים עם התשובה לגבי עולה, שיכולה לבוא לאחר מיתה, אך מקשה לגבי קורבן אשם. אשם, שבא על חטא ספציפי, אינו קרב לאחר מות הבעלים. אם כן, מהיכן לומדים שאשם שנשחט שלא לשמו יהיה כשר אך לא ירצה?**
- **לאחר שרבי אלעזר מנסה להשיב לו מדעת היחיד של רבי אליעזר במשנתנו (הסובר שאשם אכן פסול לגמרי), **ריש לקיש** דוחה זאת, כי הקושיה היא על סתם המשנה ("משנה שלימה") ולא על דעת היחיד. לבסוף, **ריש לקיש** מוצא פתרון בעצמו מהפסוק "**מוֹצֵא שְׁפִתֶיךָ תִּשְׁמֵר**", שממנו למדנו שקורבן כזה יורד לדרגת נדבה – הוא קרב, אך לא מרצה על הנדר המקורי.**
- **הדיון בפתרונו של ריש לקיש: רבי זירא ורבי יצחק בר אבא ישובו, וישב איתם אביי, והם הקשו על הפתרון של **ריש לקיש**. לטענתם, הפסוק "מוצא שפתיך" עוסק בנדר ונדבה, וזה לא מתאים לאשם שהוא קורבן חובה. בנוסף, מהמיעוט של התורה לגבי חטאת ("וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת") למדנו שרק היא נפסלת לגמרי כשנשחטה שלא לשמה, ושאר הקורבנות (כולל אשם) כשרים. אבל, בניגוד לקורבנות נדר ונדבה (שבהם הפסוק "מוצא שפתיך" קובע שהם לא מרצים), אין לנו פסוק מקביל לגבי אשם שקובע שהוא אינו מרצה.**
- **התשובה הסופית של רבא: לאחר סדרת הוכחות ודחיות (ניסיון ללמוד "במה הצד" מעולה, שלמים ותודה – שהם כשרים ולא מרצים – גם לאשם, והגמרא דוחה זאת כי לאשם יש תכונות שונות מכל אחד מהם ומכולם יחד), רבא מציע את הפתרון: שלומדים זאת מההיקש הכללי בפסוק "**זאת התורה לעלה ולמנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים ולזבח השלמים**". הפסוק מקיש את האשם לשלמים. כשם ששלמים שנשחטו שלא לשם כשרים ואינם מרצים, כך גם אשם. הגמרא מוסיפה שלא ניתן להקיש את האשם לחטאת (שנמנית גם היא באותו פסוק) ולפסול אותו לגמרי, כי התורה מיעטה את דין הפסול**

המוחלט לחטאת בלבד, במילה "אותה".

2. מוטי לא היה בטוח אם הוא אכל דם, והפריש איל ל'אשם תלוי', אך הוא נפטר לפני שהקריב אותו. מה עושים עם האיל הזה?

דין במעמד קורבן אשם לאחר מיתת הבעלים

הגמרא חוזרת לדון בהנחת היסוד של ריש לקיש, שאשם אינו קרב לאחר מיתה.

○ **הקושיה: רב הונא ורב נחמן ישבו, וישב איתם רב ששת**, והם שאלו מדוע רבי אלעזר לא השיב לריש לקיש שאשם כן קרב לאחר מיתה – שהרי 'מותר' האשם (כלומר, אשם שמתו בעליו, ולאחר שנפל בו מום הוא נמכר, דמיו משמשים לקניית עולת נדבה) 'קרב' בסופו של דבר.

○ **תשובת רב ששת והדין במילה 'הוא': רב ששת** משיב שגם 'מותר' חטאת קרב כנדבה (למשל, כשאדם הפריש בהמה נוספת "לביטוח" במקרה שיקרה משהו לחטאת הראשונה), ובכל זאת חטאת עצמה שנשחטה שלא לשמה פסולה לגמרי, סימן שזה שאשם קרב בצורה זו לאחר מיתה לא נחשב שהוא באמת קרב כמו עולה. הגמרא אומרת שחטאת שונה כי הסיבה היא, שהתורה מיעטה את החטאת (בשעיר נשיא) במילה "הוא" ("חטאת הוא"), ללמד שרק בהווייתה כחטאת היא כשרה. הגמרא מקשה שגם באשם כתוב "הוא", ומגיעה למסקנה שה"הוא" של אשם נאמר רק לאחר הקטרת האימורים, ולכן שלא לשמו אינו פוסל את גוף הקורבן, שכבר עבר את השלבים המכריעים בכשרותו (שחיטה וזריקת דם).

○ **הלימוד מהמילה 'הוא' באשם: אם כן, מה לומדים מהמילה 'הוא' באשם?** לומדים את דינו של רב הונא בשם רב: אשם ש'ניתק לרעייה' (כלומר, נפסק שאינו קרב עוד כאשם, למשל כי מתו בעליו, ובית דין אמרו לו "הוציאו וירעה") ונשחט סתם (ללא כוונה לקורבן מסוים) – כשר ועולה לשם עולה. המילה "הוא" מלמדת שכל עוד האשם לא 'ניתק', הוא חייב להישאר בהווייתו המקורית כאשם. אם ישחטו אותו סתם לפני שניתק, הוא ייפסל.

3. מיכל ילדה והפרישה כבש לקורבן העולה שלה, אך נפטרה לפני שהקריבו אותו. האם גבי, הבן שלה, יכול להקריב את הכבש הזה שיכפר לו על ביטול מצוות ציצית?

האם יורשים מתכפרים בקורבן שהוריש להם אביהם?

הגמרא חוזרת לדון בתשובה הראשונה של רבי אלעזר, שהביא ראייה מעולת יולדת שמתה (שהיורשים מביאים אותה, אך היא אינה מכפרת).

○ **הקושיה על הנחת היסוד: רב אסי** מקשה על ההנחה שאין ריצוי כלל. מאחר שעולה מכפרת על ביטול מצוות עשה ועל עבירות לא תעשה שניתק לעשה, ועולת היולדת יכלה לכפר על עבירות כאלו אצל אמה שלהם, אולי היא תכפר גם ליורשים על עבירות שלהם מסוג זה?

○ **השאלה המרכזית: השאלה אם היורשים יכולים להתכפר תלויה בשאלה האם הם קונים את הבהמה.** הגמרא מציגה שתי מימרות סותרות לכאורה של רבי יוחנן:

1. במנחה שהוריש לשני בניו, הוא פוסק ש"אין בו שותפות", ומכאן משמע שהם לא קונים אותה (כי כל הקורבנות כשרים בשותפות, חוץ ממנחה שהיא פסולה, שנאמר בה "וּנְפֹשׁ כִּי תִקְרִיב קֶרְבַּן מְנַחָה" – נפש אחת ולא שתיים).

2. בבהמה שהוריש לשני בניו, הוא פוסק ש"אין ממירין בה", והסיבה שאין עושים 'תמורה' היא משום שהם נחשבים שותפים, ומכאן משמע שהם **כן** קונים אותה (כי כל פרשת תמורה, "**וְאִם הָמַר יְמִיר**", נאמרה בלשון יחיד ולא בלשון רבים של שותפים).

- **יישוב הסתירה:** הגמרא מתרצת שאין סתירה בדברי **רבי יוחנן**. לעניין המרת הקורבן, יש פסוק מיוחד שמרבה את היורש, אך מלמד שרק יורש יחיד יכול להמיר, ולא שניים. לכן, גם אם היורשים אינם קונים את הבהמה ואינם נחשבים שותפים, הם עדיין לא יוכלו להמיר. מכאן שאין הוכחה מדין 'תמורה' שהם אכן קנו את הבהמה.
הגמרא תמשיך לדון בשאלה הזאת בדף הבא.